

Ne hodi k reki Leti in nikar — v grškem bajeslovju reka v Hadu, ki je vsakomur, kdor je pil iz nje, izbrisala spomin; reka pozabe.

razhudnik, grozd Persefonin rdeč — v grškem bajeslovju Zeusova hči, ki jo je ugrabil Pluton in si jo postavil za vladarico spodnjega sveta.

Saj je v Lepoti — jo najdemo, obstaja; — namreč Otožnost, njegova »Ljuba«, ki ima svoj oltar v Lepoti, Veselju in Užitku, kot pojasnjujejo naslednji verzi.

Oda grški žari: ena najslavnejših Keatsovih pesmi, opeva trajnost umetniške lepote v nasprotju z minljivostjo človeškega življenja; opisuje poslikave in reliefe na starinski grški žari.

iz Tempa in arkadijskih dolin? — Tempe se imenuje soteska v Tesaliji, Arkadija pa pokrajina v antični Grčiji; preprosto pastirsko življenje prebivalcev je postalo priložnostno.

Lik atski! Prelepa slika! Rod — Atika je grška pokrajina, kjer leže tudi Atene. Celotna pesem zahteva od bralca precej zbranosti in zavzetosti — kot pač vsako doživeti prave umetnine ni kar tako dano.

Kronika

BOJAN ŠTIH, KNJIGA, KI NOČE BITI REQUIEM

Med »neuradnimi slovenskimi kulturnimi kronisti, polemiki in soprogramerji naše kulturne politike zavzema Bojan Štih, vsestranski publicist in kulturni delavec, posebno mesto. Njegove izkušnje na tem področju po letu 1945 in njegova intelektualno-polemična energija sta tako veliki, da ju pač ne more zamolčati. Med zadnjimi nekaj knjigami, prav tako polemične vsebine, ima *Knjiga, ki noče biti requiem** nekako retrospektivni karakter, saj z njima, kot beremo v podnaslovu, kulturnopolitične očrte med leti 1960 in 1981.

To pa je čas mnogih kulturnopolitičnih in drugih sprememb, čeprav jih avtor ne obravnava v smislu evolucije, se pravi diahrono, marveč sinhrono. Gre preprosto za ponatise večinoma že objavljenih sestavkov, esejev, polemik, prispevkov ob mednarodnih srečanjih, ki sicer sami zase vsebujejo razvojno

komponento, vendar pa mnogi s stališča današnjega trenutka obvisijo v zraku. Rekli bi z eno besedo: Bojan Štih je postrgal iz svojega predala vse, kar je imel, in strnil v knjigo z lepim in vabljivim naslovom. Ne moremo pa spregledati dejstva, da vsega ni potrebno objavljati v knjigi (kar ne velja le zanj); najširšega slovenskega bralca ne zanima več, s kom si je Štih dopisoval, kaj je o posameznem problemu mislil in tudi izrekel (ali pa so mu to po svoje preprečili). Tudi tega onemogočanja ni mogoče spregledati, zlasti seveda Pisem iz arhiva v četrtem delu knjige. Večina teh stvari danes nima več aktualne teže. Primer: Koga danes zanima, kakšen je bil Štihov predlog proslave Cankarjeve stoletnice. Ali o oddaji Deset večerov ob kaminu... To so bolj ali manj zasebna dopisovanja, čeprav ima vsako pismo svoj kulturnopolitični pomen (in manj učinek). V njih se Bojan Štih kaže kot borec za kulturo in pravico do kulture, mislec in načrtovalec, pobudnik, polemik, svetovalec, spremeljevalec aktualnih tem in dogajanj.

Bržkone je za katerega bralca v tem trenutku najzanimivejše Štihovo Mnenje o Dražgoški bitki ali pismo Ivanu Hvali. Najaktualnejša sta seveda zapisa

(*Bojan Štih, *Knjiga, ki noče biti requiem* kulturno politični očrti 1960—1981, Slovenska matica, Ljubljana 1981, zbirka Razprave in eseji 24, opremila Eجت Štih str. 188)

Poskus orisa nekaterih metodičnih izhodišč za oblikovanje umetniškega programa v Kulturnem domu Ivana Cankarja v Ljubljani in Terminko-programrske variante v veliki dvorani KDIC. Celoten pregled pisem pa vendarle pokaže, kako je bil Štih v veliki večini svojih zamisli povožen.

S stališča komentatorske celovitosti se velja ustaviti pri Štihovi Besedi na koncu knjige. Kultura, ponavlja že ničkolikokrat, se mu je razodela kot »bistvo naše nacionalne usode in zaradi tega tudi kot najpomembnejša in najbolj rodovitna duhovna osnova morebitne prihodnje socialistične družbe na slovenskih tleh in med slovenskimi ljudmi.« Ne moremo spregledati Štihovega razmišljanja o stvareh v njihovem pojavnem bistvu, ne pa v etiketiranih določilih. Članki so nastali iz spoznanja, da se je treba »z vsemi silami upreti duhovni pauperizaciji in poneumljanju slovenskega naroda v razmerah gospodarsko-porabniške družbe«. Ne moremo reči, da je knjiga le primer »povsem osebne poizkusa preprečiti v samem sebi pojav duhovne, moralne in kulturne kifoze«. Vse te teme so vendarle daleč od zasebne intimne krize o (ne) vrednotah kulture, razen če pogojuje sedanji položaj tudi z lastno sokrivdo.

Štihova refleksija je drzna, a v marsičem preveč kritična in, rekli bi, premalo empirična v ugotavljanju stanja stvari. Ali se res »politično in socialno razkranjanje in razosebljanje slovenskega človeka uresničuje pred našimi očmi kot kolektivna nacionalna žaloi-gra?« Ali je »naša hlapčevska mentaliteta tista bolezen, ki »ukinja« sloven-

ski značaj naše domovine in jo zdaj ilirizira?« Krivi smo sami, se strinjamo s Štihom, ker tudi v sedanjem položaju sami sebe »ukinjamo natanko tako, kot smo v preteklosti sami sebe ponemčevali, madžarizirali, poitalijančevali, ilirizirali in jugoslovanizirali.«

Štihove razprave presegajo zgolj kulturna področja, saj ga nakazane teme potiskajo v politično polemiko. Tu je Štih nemara najbolj filozofski, obči in daljnoviden (uprt v prihodnost). Od tu neke vrste avtorjev »politični in kulturni program« o slovenski poti v socializem; slovenski kulturi, znanosti, gospodarstvu, šolstvu, varstvu slovenske duhovne in materialne dediščine... Marsikdaj Štih razmišlja mimo trdnih, z dokumenti podprtih temeljev, sloni tako rekoč na površni celostni podobi stvari, na emotivnih podtonih v izrekanju hudih kritičnih (ob)sodb.

Če bi hoteli izločiti eseje trajnejšega pomena in vrednosti, ne bi mogli mimo naslednjih: Barbari, Slovenski nacionalni kulturni program, Nova univerza naj ne bo zgodovinska okamnina. O treh velikih koncih in Položaj kulture. Tu je avtor najmanj dnevnopolitičen, v genezi pojavov in stvari najbolj luciden, analitičen in iz spoznanj ter kritik zagledan v možen razvoj. Če še naprej izdvojimo Štihov oris temeljnih idejnih in kulturnopolitičnih izhodišč v oblikovanju nacionalnega kulturnega programa, jih primerjamo s stanjem stvari, enajst let po zapisu (skupaj z Lojzeto Filipičem, leta 1970), laže razumemo, zakaj Štih ni velik optimist (pa tudi, zakaj ni treba biti prevelik pesimist).

Marijan Zlobec

OKTOBRSKA FILMSKA DOŽIVETJA

Film J. Liehm navajata vsakakor zelo presenetljiv podatek, ki pravi, da je med povprečno dvajsetimi filmi, ki jih Mad-

žarska posname na leto, pet dobrih, celo zelo dobrih. — To je vsekakor visoko povprečje, ki je morda celo slika dejanskega stanja.

Težko bi namreč zanikali pomen in položaj madžarskega filma, ki vedno znova opozarja nase s širokim odme-